

דבר העורך

הדף היומי - על אף הכל

לא ניתן להתעלם מקביעות העיתים לתורה המופלאה של אחד משיעורי מאורות הדף היומי. המדובר הוא על שיעור דף היומי המתקיים בישוב נצר חזני בחבל עזה. אין צורך במחשבה מעמיקה כדי להבין את הלחצים הנפשיים והמועקות הקשות בהם נתונים יושבי המקום.

אף על פי כן, ולמרות הכל, הדף היומי לפני הכל, אחרי הכל ובתוך הכל, במסירות מופלאה, מקפידים לומדי הדף היומי במקום לקיים את שיעור הדף היומי ולא להפסיד אף לא יום אחד.

אחת הדוגמאות לכך ניתנה לפני שבועות מספר, כאשר בעיצומו של השיעור הנמסר על ידי הרב גד שליון שליט"א, לפתע שמעו הלומדים קול נפץ אדיר. התברר, כי פצצת מרגמה נחתה באמצע הרחבה שלפני בית הכנסת, במקום בו עמד קהל לומדי השיעור, לפני תחילת השיעור.

לומדי השיעור לא פסקו משיעורם! קול הגמרא הקדושה המשיך להתנגן בבית הכנסת, מפני שתורתנו הקדושה היא השורש לקיומנו והבסיס עליו ניצבת אומנתו.

הדף היומי הוא דבק לפני תקופה לא קצרה, נשלח אלי המכתב הבא, מברזיל. שוחחתי עם כותב המכתב, והוא התבקש

דף קגא בכל לשון חייב

האם יש שפה בה מותר מן התורה לכתוב בשבת?

הלכה פסוקה היא בתלמוד הבבלי (גיטין ח"ב ב"ק פ"ב), כי מותר בשבת לקנות בית בארץ ישראל מידי בעליו הנוכרי, ואף מותר לומר לגוי לכתוב ולחתום זאת. אף שבשבת אין מבצעים עסקאות, ואף שבשבת תקנו חכמים שאין לומר לנוכרי לבצע מלאכה עבור היהודי, מכל מקום, משום ישוב ארץ ישראל הותר הדבר. הלכה זו נפסקה ב"שולחן ערוך" (או"ח סי' ש"ו סעי' י"א) בתוספת הערה של הרמ"א מבית מדרשו של ה"אור זרוע", ובה נתמקד במאמרנו זה: "בכתב שלהם, דאינו אסור רק מדרבנן, ומשום ישוב ארץ ישראל לא גזרו". כלומר, היתר זה מתייחס לכתיבה בשפת הנוכרים בלבד.

חומרה זו, שלמעשה היא קולא גדולה, כפי שניווכח להלן, מקורה בחידושו של רבי יואל הסטנן, כי איסור מלאכת כותב מן התורה מתייחס לאותיות אשוריות ולאותיות יווניות בלבד, ואילו הכתיבה באותיות אחרות, אינה אסורה מן התורה כי אם מדרבנן בלבד, [על מעמדה המיוחד של השפה היוונית, ראה מגילה ח"ב]. לפיכך, מאחר שכתיבה בשפה אחרת אסורה מדרבנן, ואף אמירה לנוכרי לעשות מלאכה בשבת, אסורה מדרבנן, התיירו חכמים לומר לנוכרי לכתוב בשפה אחרת, שאין זה אלא איסור המורכב משני איסורים דרבנן (דברי רבינו יואל הובאו על ידי בנו הראב"ה בס' שצ"א - ת"ז - תקמ"ט, וכן באו"ז ח"ב סי' ע"ו וסי' פ"ד אות כ"ה, בהגהות מיימוניות הל' תפילין פ"א הל' י"ט, באגודה עירובין פ"ו סי' ס"ט, וב"לקט יושר" ח"א עמ' 65).

כתיבה בכתב יד: יש לציין, כי חידושו של רבינו יואל אינו מתייחס לשפה הסינית או כל שפה אחרת בלבד, אלא אף כתיבה בלשון הקודש בכתב יד אינה אסורה מן התורה לשיטתו, מפני שאינה אשורית (ולקט יושר" שם).

אולם, גדולי האחרונים, ה"מגן אברהם" (סי' ש"מ ס"ק יז) וה"בית שמואל" (אהע"ז סי' קכ"ו ס"ק א') תמחו על חידוש זה, לאור העולה מדברי יתר הראשונים, שבכל כתב אסור לכתוב בשבת.

שאלת "הקצין ר' ישראל": מעניין לציין, כי ה"נודע ביהודה" נשאל על ידי "הקצין ר' ישראל הניגסברג" היושב לעיתים עם "שרים גדולים" ועליו לחתום על טפסים שונים, שיתיר לו להתקין חותמת עם כתב יד בשפה זרה, ונוכרי יחתום בה לפי ציוויו (שו"ת תניינא או"ח סי' ל"ג). ה"נודע ביהודה" השיב לו, כי מעודו תמה מדוע האחרונים לא הקשו על שיטת רבינו יואל ממשנה מפורשת, הלא היא משנתנו, בה נאמר: "הכותב שתי אותיות... בכל לשון חייב" [נוע"ש מש"כ ליישב וע"ש ב"ביאור הלכה" דלהלן].

ה"נודע ביהודה" מסיק, כי הוא "יחיד בדעה זו ולא מצאנו לו חבר", ולקצין ר' ישראל הניגסברג השיב, כי אף אם כתיבה באורח זה אסורה מדרבנן בלבד, אין כל היתר להורות לנוכרי לבצע עבורו פעולה אסורה מדרבנן, כי אם במקומות שבהם חכמים פירשו כי הדבר מותר.

ה"ביאור הלכה" (סי' ש"ו סעי' י"א ד"ה "בכתב") מאריך גם הוא וכותב, כי דעה זו יחידה

לעילוי נשמת

הבחור ר' **חיים הלל בקשט ז"ל**
ב"ר אהרון שיבלחט"א
נלב"ע ט' אב תש"ן
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י הוריו ידידיו הר"ר **אהרון** וזוגתו מרת **ציפורה בקשט** שיחיו - פתח תקוה

לעילוי נשמת

הר"ר **יצחק קליין ז"ל**
ב"ר בנימין ז"ל
נלב"ע י"ב אב תשל"ז
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י בנו ידידיו הר"ר **יוסף (רמי) קליין** ומשפ' שיחיו - בני ברק

לעילוי נשמת

מרת **גיטה גרינברג ע"ה**
ב"ר שמעון שו"ב לייבל ז"ל
נלב"ע י"ג מנחם-אב תשנ"ו
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצחה ע"י ידידיו הר"ר **שמעון גרינברג** ומשפחתו שיחיו-ת"א

בראשונים, ואף הרמ"א שהביאה לעניין ציווי לנוכרי לכתוב בשבת שטר רכישת דירה בארץ ישראל, לא הביאו אלא כדי להחמיר בקולא זו כשיטת רבינו יואל, ולא להורות הלכה כדבריו, שאין איסור מן התורה, אלא שאף בקולא זו, של הוראה לנוכרי לכתוב שטר, אין להורות לנוכרי לכתוב בלשון הקודש (ועיי' עוד בדבריו ביישוב משנתנו לדעת רבינו יואל, שלא כדברי הפמ"ג והנוב"י).

דף ק/א הצד ציפור למגדל וצרי לבית

המותר לצוד בשבת צב או נמלה

אחת ממלאכות השבת היא מלאכת "צידה"; אין לצוד בשבת בעלי חיים. שלילת חירותו של בעל החיים אינה אסורה מן התורה כאשר הלה ניצוד מאליו, כגון, צבי חוגר, זקן או חולה, כמבואר בגמרתנו. איסור צידה, איפוא, מתייחס לבעל חיים שבאפשרותו לנוע ממקום למקום, הוא מתחמק מיד אדם, וביכולתו לעשות כן בעת הצידה.

הגמרא אינה מתייחסת לבעלי חיים איטיים, נמלה, צב וכדומה, האם שייך בהם איסור צידה. מה באמת דינם?

הגדרת מלאכת צידה: צדדי הספק מבוססים על שאלה יסודית בשורש מלאכת צידה. האם מלאכת צידה היא פעולת תחבולה שנוקט בה האדם ללכידת בעל החיים, אך אם אין צורך בתכסיס ובתחבולה כדי ללכודו, אין פעולת תפיסתו נכללת באיסור צידה. או שמא, תפיסת בעל חיים שיכול היה לנוע אלמלא התפיסה, נחשבת מלאכת צידה, מפני שבמלאכת צידה אסרה התורה את הגבלת חרותו של בעל החיים.

הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל פסק ("שמירת שבת כהלכתה" פרק כ"ז הערה קמ"ה), כי אין איסור צידה בבעלי חיים אלה, ולא זו בלבד, אלא שאף נקט כי קיימת סברה הפוכה, שצידת נמלה ודומיה עדיפה על צידת צבי חוגר שנאסרה על ידי חכמים. שכן, צבי חוגר משתייך למין שאסור לצודו בשבת, לפיכך חכמים אסרו על צידתו, גם כאשר אינו מסוגל לנוע כלל. אולם, הנמלה לעולם אינה ניצודה במעשה אדם, שהרי היא ניצודה ועומדת, ולפיכך, אין איסור צידה בדבר. אם כי, כמובן שהנמלה היא "מוקצה" כיתר בעלי חיים, ואסור לטלטלה. לדעתו, איפוא, מותר לסגור על הנמלה מכל עבר בלא לגעת בה, וכך לא לאפשר לה להמשיך בדרכה.

ברם, עדיין לא הסתיים נידונו. פרק "שמונה שרצים" אותו מתחילים ללמוד השבוע, נפתח בדברי המשנה האומרת: "שמונה שרצים האמורים בתורה, הצדן והחובל בהן - חייב". נמצאנו למדים, כי הצד אחד משמונה שרצים, עובר על איסור צידה. דומה, כי לכשנברר את טיבם של שמונת השרצים, נדע אל נכון אם מותר לצוד בשבת בעל חיים איטי. שמונת השרצים נתפרשו בתורה (ויקרא יא/כט-ל): "החלד והעכבר והצב... והאנקה והכח והלטה והחמט והתנשמת".

זיהויים של שמונה שרצים אלו אינו מן המשימות הקלות, גם משה רבינו ע"ה נתקשה בדבר (מנחות כט/א) מפני ריבוי המינים (מהרש"א בחידושי אגדות שם), עד שהקב"ה הורה לו עליהם באצבעו. האבן עזרא כותב (ויקרא שם): "אלו השמונה לא נוכל לדעתם באמת".

הבה ננסה לבדוק בכתבי הראשונים, מי הם הצב והחומט. הצב הנזכר במשנתנו, הוא לכאורה, הצב המוכר לנו, בעל השריון, המהלך באיטיות. הגרש"ז אויערבאך זצ"ל כותב, כי אין כל הכרח שהמזוהר על בעל החיים המכונה צב בלשונו, ויתכן, כי הצב בעל השריון אכן אינו אסור בצידה בשבת (עיי' שהוכיח כן). אכן, יש המפרשים כי משנתנו עוסקת ב"קרפדה" או בשרץ בשם "סנור". הללו מיטיבים זנק, והצדס עובר על איסור צידה.

כאשר ננסה לבדוק מי הוא החומט המוזכר במשנתנו, נמצא, כי גם כאן הדברים אינם פשוטים כל עיקר.

במסכת חולין (חולין קכב/א כותב רבי ישעיה דטרני, בספר "תוספות ר"י" (חגיגה שם): "נראה עלי שחומט אחר הוא ואין זה שבלול", היינו: החומט אינו שבלול.

מדוע מאן הרי"ד לפרש כן? מפני, שבגמרתנו נאמר, שבשמונת השרצים יש איסור צידה, "ואם זה הוא החומט מאי צידה שייכא ביה שהוא ניצוד ועומד ואינו יכול לזוז כי אם מעט ביותר". הרי לנו, כי לדעת תוספות ר"י, אין איסור צידה בבעלי חיים איטיים (ועי' בתיקונים ומילואים לש"ש שם, שהגרש"א הסתייע מדברי הרי"ד).

תקופת מה לאחר הכרעתו של הגרש"ז, הביאו לפנינו את דבריו של רבינו ירוחם (נתיב י"ב חלק י"ד פ"ב) הכותב, כי אף הצד תולעת בשבת עובר על איסור צידה, והתולעת הרי זוחלת באיטיות. או אז, חתם הגרש"ז את הנידון ב"צריך עיון". אכן, גם רבינו עובדיה ברטנורא כותב בפירושו למשנה (שבת פרק י"ד משנה א'), כי הצד תולעים וחלזונות עובר על איסור צידה.

בשם הגאון רבי יוסף שלום אלישיב שליט"א הביאו, כי הכריע לאסור צידת בעלי חיים איטיים בשבת ("אורחות שבת" פרק י"ד הערה כ"א).

דף ק/ב השולח דג

ההורג בעל חיים בשבת עובר על איסור צידה?

להזדהות כ"אברך חסידי". מכתב זה נטמן עד כה בארכיון, מפני שתפקידו לשמש כדברן וכזרז בעיצומו של הטיפוס במעלה התלול של מסכת גדולה וארוכה כמסכת שבת.

אין ספק. הידע הנצבר - רב. המושגים הנלמדים על ידי הלומדים - חשובים לאין ערוך. הסיפוק הרוחני - מי ידמה לו. ובכל זאת, קצת חיזוק, לא מזיק.

לכבוד מאורות הדף היומי.

אני מתגורר בברזיל.

הזדמן לי להכיר יהודי כבן שישים, תלמיד חכם, גם אמיד, הקובע עיתים לתורה באופן רציף. בכל רגע פנוי הוא שוהה בבית המדרש ולומד, וגם האנשים המבקשים אחריו כדי להתרימו לצרכי צדקה שונים, פונים לבית המדרש בו הוא שוהה ומבקשים את עזרתו.

לב רחב לו. לא זו בלבד שהוא מסייע להם בממון, הוא גם משתדל לדאוג להם לסעודה הגונה, ובערוב היום, לא פעם הוא מלין בביתו משולחים, כדי שינוחו מעמל יומם המפרך.

יום אחד הוא סיפר לי, "דע לך, כי בזכות המשולחים אני לומד הדף היומי". המשפט הבלתי ברור שיצא מפיו, גרם לי לשבת לידו ולשמוע מפיו דברים שלבסוף גם חיברו אותי אל הדף היומי. הסכיתו ושמעו.

המשולחים בברזיל עובדים קשה מאד. הגבירים אינם מתגוררים באזור אחד, ויש לטרוח ולנסוע ממקום למקום כדי לאתרם. בסוף יום שזכה המשולח מותש לחלוטין, ולא פלא. יהודי תלמיד חכם זה הבחין, כי אך ורק היהודים אשר קבעו את נפשם עם הדף היומי, מסוגלים לפתוח גמרא בסוף יום עבודה מתיש וללמוד את הדף היומי. האחרים, אינם מסוגלים, אין זו גוזמא. הראש כואב ממאמץ ומחוסר, הרגלים דואבות, על ההרגשה אין צורך להרחיב את הדיבור, והמיטה המרווחת היא המפלט היחיד לפני היום החדש העומד להתרגש עליהם.

ובכל זאת, לומדי הדף היומי אינם מוותרים, או יותר נכון, אינם מסוגלים לוותר. עם כל הקשיים, הם פותחים את הגמרא, פוערים את עיניהם הלאות, מתחברים אל הגמרא ואגלי טל של חיים מורעפים עליהם ומרוויים את נשמתם.

מיני אז, החליט אותו יהודי כי גם הוא יקבע ללמוד הדף היומי. לא משנה מה יהיה. הדף היומי הוא דבק, כדאי להתחבר אליו.

גם אני, מסיים כותב המכתב המרגש, הצטרפתי בזכותו לדף היומי.

.....
המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בפור זה.
כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק, פקס: 03-570-67-93
mendelson@meorot.co.il
.....

בברכת התורה העורך

פנינים

דף ק/ב בעא מיניה לוי מרבי: מנין לחבורה שאינה חוזרת? דכתיב (ירמיה יג/כג): "היהפוך כושי עורו ונמר חברבורותיו, מאי חברבורותיו? אילימא דקאי ריקמי ריקמי [רש"י]: נמר ממש אמר קרא שהוא מנומר בגווניו] - האי ונמר חברבורותיו? נמר גווניו מבטיח ליה: אלא ככושי: מה עורו דכושי אינה חוזרת, אף חבורה אינה חוזרת.

לוי שואל מהו המקור לכך ש"חבורה" מוגדרת כפצע קבוע שאינו עובר; ונפקא מינה לענין דיני נזיקין, "תפובה תפת תפובה".

השיב רבי שהמקור לכך הוא מדברי הנביא. אך בטרם נסביר את דרשת רבי יהודה הנשיא בפסוק, נבין קודם את פשוטו של מקרא, וכפי שביארו המפרשים בירמיה (רש"י, רד"ק ועוד):

הדף היומי

הנביא מוכיח את ישראל על שכל כך שקועים ומורגלים לעשות רע, עד שנעשה אצלם כטבע, וכמו שאין הכושי והנמר יכולים לשנות מראה עורם - כן ה'שע לא יוכל לסור מישראל. כלומר, יש כאן שתי שאלות, על כושי ועל נמר: "הַיִּהְיֶה פִּשְׁי עוֹרוֹ?!" [הַיִּהְיֶה] נמר הַיִּהְיֶה? ו"נִמְר" כפשוטו הוא שם של חית טרף, ו"הַיִּהְיֶה" = כתמיו, גווניו.

לעומת זאת, רבי דרש פסוק זה כך שבעצם יש כאן רק שאלה ביחס לכושי: האם יוכל כושי להחליף את צבע עורו או את החבורות והפצעים שבעורו? לפי דרשת רבי, "נמר" אינו שם, אלא פועל מקביל ל"הַיִּהְיֶה", וכמו שמוצאים בהמשך ספר ירמיה (מח/יא) "על כן עָמַד טַעֲמוּ בּוֹ, וְיָרִיחוּ לֹא נֶמֶר".

וכך יש להבין את הפסוק: "הַיִּהְיֶה פִּשְׁי עוֹרוֹ?!" [הַיִּהְיֶה] פִּשְׁי? ו"נִמְר" כפשוטו אינו שם, אלא פועל מקביל ל"הַיִּהְיֶה", וכמו שאי אפשר להמיר ולשנות את תבורתו או את צבע עורו של הכושי - כך אין ישראל יכולים להתנתק מהרע. דרשה זו של רבי היא המקור להלכה ש"תפורה" מוגדרת כפצע שאינו חולף. אך פצע שעובר - אינו "תפורה".

דף קד/א מס' וסמך שבלוחות בנס היו עומדים
הנס שבמס...

ביאר הגאון רבי מאיר שפירא זצ"ל, מתוך נסיונו העגום:

"המס" וה"סמך", המס שבלוחות, לצורך התורה, כלומר, הכסף הנצרך להחזקת תורה, בנס הוא עומד, לכל דבר חולף יש בשפע, ואילו לצורך התורה כל גבייה שכוז נס גדול היא...

דף קד/א שיקרא לא קאי [שקר אינו עומד]
השקר נוסע...

מעשה והיה רבי אייזל חריף מהלך בדרך. חלף על פניו אדם, שהיה מפוקפק בעיניו, כשהוא נוסע בעגלה הדורה.

הפסוק רבי אייזל:
- שקר אין לו רגלים והרי הוא אנוס לנסוע בעגלה...

דף קה/ב ואי אדם כשר הוא...
מיהו אדם כשר?

י'כשר', אמרו גדולי הדורות, הוא היפוכו של י'טרף'. בהמה טריפה - נאמר בראשונים - היא זו שאינה חיה י"ב חדש; הכשירה היא זו שחולפת עליה כל עונות השנה והיא מחזיקה מעמד בכולן. **הוא** אומר - אדם כשר הוא זה שבכל העונות, התקופות והמצבים, עומד הוא באמונתו בתורתו ובמצוותיו...

דף קח/א אם יבוא אליהו ויאמר אי פסקא זוהמא מיניה

מי היה במעמד הר סיני?
בגמרא הסתפקו אם אפשר לכתוב את פרשיות התפילין על עור הדג, ואמרו שאין הדבר ברור אם פסקא זוהמא מן הדג, ואמרו כי אליהו יכריע בכך...

בספר חידושי הר"ן (המיוחס לר"ן אולם מחברו הוא אחד מהראשונים שלא נודע שמו) מבאר המחבר תחילה, כי השאלה היא האם בעיבוד העור נפסקת זוהמת הדג. אולם לאחר מכן הוא מפרש בדרך אחרת מעניינת ביותר: בעבודה זרה (כב/ב) נאמר, שהנחש הטיל זוהמא בבריות, וזוהממה זו פסקא בעמוד ישראל בהר סיני. ברם, מאחר שהדגים לא היו באותו מעמד, צריכים את אליהו הנביא לברר פרט זה, אם פסקא גם מהם אותה זוהממה.

נראה מדבריו כי בעלי החיים האחרים שותפים היו במידת מה, למעמד הר סיני!...

בגמרתנו אנו למדים על שתיים משלושים ותשע המלאכות האסורות בשבת. מלאכת שוחט ומלאכת צד.

בספר "אורחות שבת" (פרק י"ד הערה ג') מובא משא ומתן יפה, על אודות חקירה מעניינת בהגדרת מלאכת "צידה".

אסרה עלינו תורתנו הקדושה לצוד בעלי חיים ביום השבת. האם איסור מלאכת צידה הוא לבצע פעולה שתוביל לכך שבעל חיים שהיה משוחרר יהיה ברשות הצד, או שמא האיסור הוא, ללכוד בעל חיים שאלמלא צידתו היה נמלט על נפשו.

צדדי החקירה נראים כמעט זהים, עד שדומה כי לא שני צדדים יש כאן, אלא צד אחד שניסחנוהו בשני אופנים. ברם, למקרא הדוגמה הבאה, נבחין על נקלה בהבדל הבולט שבין שני הצדדים.

מה דינו של אדם אשר ירה למוות באייל שקיפץ ביער. מצד אחד, הוא צד את האייל, שהרי לפני כן הלה היה משוחרר, ועתה הוא נתון ברשותו של הצייד כחומר ביד היוצר. ברם, אם הגדרת איסור מלאכת צידה היא, שאסור לאדם לבצע בשבת פעולה הגורמת לכך שבעל חיים המסוגל לברוח ממנו לכוד בחזקתו, הרי האייל שנורה למוות אינו מוגדר כעת כבעל חיים, כי אם בשר מאכל, ואי אפשר לומר על אדם זה, כי הוא צד כל העת בעל חיים שיכול היה לברוח הימנו.

ובכן, לכאורה, קיימת הוכחה מסוגייתנו לאחד הצדדים. גמרתנו מביאה את דברי שמואל האומר, כי "השולח דג מהים ויבש בו כסלע חייב". דבריו של שמואל מתייחסים לאיסור נטילת נשמה, שבשבת אסור להרוג בעל חיים. שמואל אומר, כי משלב מסוים של שהייה מחוץ למים, הדג נחשב כמת, אף על פי שעדיין הוא מפרפר, מפני שסופו למות. שלב זה הוא "יבש בו כסלע". כאשר שטח מעורו של הדג בגודל מטבע סלע מתייבש מן המים - סופו למות, ולפיכך, המוציא בשבת דג עד שיבש בו כסלע, חייב משום נטילת נשמה.

רש"י (ד"ה "השולח") ובעלי התוספות (ד"ה "כיון") מדגישים, כי אין מדובר כאן באדם שצד בשבת את הדג, שאם כן, היה חייב גם משום מלאכת צידה, אלא שמואל עוסק בדג שהיה ניצוד ועומד מערב שבת בתוך המים, בתוך רשת דייגים, ואדם זה הוציאו מן המים בשבת. [הרמב"ם, הל' שבת פרק י"א הל' א', אף גורס בגמרא "השולח דג מן הספל", היינו: שודאי אינו עובר על צידה].

מדברי הראשונים מוכח, לכאורה, כי הריגת בעל חיים כלולה באיסור צידה, שאם לא כן, מדוע היה עליהם לטרוח ולהדגיש שהדג כבר ניצוד בערב שבת, הלא אם הריגת בעל חיים אינה נחשבת מלאכת צידה, יניחו לנו רבותינו הראשונים להניח, כי אדם זה צד את הדג בשבת על ידי הוצאתו מן המים, כלום תשנה עובדה זו את מעמדו ההלכתי? אין זאת, אלא שסברו הראשונים, כי הריגת בעל חיים בשבת נחשבת מלאכת צידה, ולפיכך הדגישו, כי אדם זה אינו חייב על מלאכת צידה, מפני שהדג ניצוד כבר בערב שבת.

ברם, ניתן לערער בכך, שהדג הלוה, הרי אינו נופח את נשמתו עם הוצאתו מן המים - עד אשר הוא יבש כסלע. מעתה, אין לפנינו מעשה אחד, של הריגת בעל חיים וצידתו בד בבד, כי אם בשלב ראשון צדים אותו מן המים, עדיין אינו מת בשלב זה, אם יחזירוהו למים ימשיך לחיות, וכעבור דקות אחדות של שהייה מחוץ למים, הוא הופך לבר מינן. לפיכך, הדגישו הראשונים, כי אדם זה אינו עובר על איסור צידה, מפני שהדג כבר ניצוד ועומד.

משהגענו עד הלום, הבה ניתן את דעתנו על נידון מעניין נוסף בהגדרת מלאכת "צידה".

ברי ופשוט, כי מלאכת צידה מתייחסת לבעלי חיים. מה דינו של הצד אדם מן המים, לאחר שהלה עמד לטבוע, האם יש בכך משום מלאכת צידה? ברי שלא. מדוע?

הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל מסביר, כי הלכה ברורה שנינו, כי אין איסור צידה בבעלי חיים ביתיים, מפני שאינם בורחים ומסתתרים מבני אדם. לפיכך, כל אדם הנמצא בחברת בני אדם, הרי הוא ניצוד ועומד.

סברה נאה הוא מוסיף ואומר, לגבי הצלת אדם מטביעה, כי אף אם אכן היה איסור צידה באדם, עדיין הצלת אדם מטביעה אינה מוגדרת צידה, שכן, צידה היא לכידת אדם או בעל חיים המתנגד לכך, שלילת חרות מן החפץ בה, ולא אחיזה באדם המשתוקק לכך שיצילוהו מן המים (ויעיין בספר "קובץ" על הרמב"ם הל' שבת פ"י הל' כ"ב שלא כתב כן, ועיי' משי"כ בעניין זה ה"אבני נזר" שו"ת או"ח סי' קפ"ט).

דף קז/ב ההורג כינה בשבת כהורג גמל בשבת

הריגת כינה בשבת

נחלקו התנאים בדבר איסור הריגת כינים בשבת. רבי אליעזר סובר שדין כינה כדין בעל חיים, מה זה אסור להרוג, אף זו אסור להרוג, חכמים פוטרם את העושה כן, וכן נפסק להלכה (עיי' לעיל יב/א ובישולחן ערוך" או"ח סי' שצ"ז סעי' ט"ז), שמותר להרוג כינה הנמצאת על בשרו על או בגדו.

הגמרא מסבירה, שאיסור הריגת בעל חיים בשבת נלמד מכך שבמשכן שחטו אלים מאדמים לצורך עורותיהם, והרי כל מלאכה שהתבצעה בעת הקמת המשכן, אסורה בשבת. רבי אליעזר לומד, כי כל הדומה לאלים בכך שרוח חיים בקרבן, אסור להורגו. חכמים חולקים וסוברים, כי רק בעלי חיים הדומים לאלים הפרים ורבים -

אסור להורגו, ואילו הכינים אינם פרים ורבים. וכך פוסק להלכה ברמב"ם (הל' שבת פרק י"א הל' ב'ג): "רמשים שהויתן מן הגללים ומן הפירות שהבאישו וכיוצא בהן, כגון, תולעים של בשר ותולעים שבתוך הקטניות ההורגן פטור... המפלא כליו בשבת מולל את הכנים וזורקן, ומותר להרוג את הכנים בשבת מפני שהן מן הזיעה".

הבנת הגמרא אל מול המציאות: בלומדנו גמרא זו ופסק הלכה של הרמב"ם הבא בעקבותיה, אנו מתמודדים מול המציאות הידועה לנו, כי הכינים בוקעים מן הביצים, ואין מקורם בזיעה. ידיעה זו, הפשוטה בעינינו, באה לעולם לפני כשלש מאות שנה על ידי חוקר הולנדי, אשר התברך בזכויות מגדלת שליטש בעצמו, והגדילה מעל פי מאתיים, פי עשר מן ההגדלות שהצליחו חוקרים בני זמנו להגדיל. הוא הפריק את ההנחה שהיתה מקובלת עד ימיו, כי הכינים נולדות מאליהן. הוא לא הצליח להכריע את הכף, עד שלואי פסטר הוכיח לפני כמאה ושלושים שנה, שאין חי בא אלא מן החי. עם גילוי התופעה, דנו פוסקי הדורות מאז ועד היום, כיצד ניתן להבין את גמרתנו, והאם יש להחמיר ולאסור הריגת כינים בשבת.

ובכן, סמוך לתקופתו של החוקר ההולנדי, כתב הגאון רבי יצחק לאמפראנטי בספרו "פחד יצחק" (ערך "צידה" כא, ב), כי אלמלא אחזתו פחד וחלחלה מן התנאים הקדושים ומחכמי התלמוד, היה מורה כי אכן יש לשנות את ההלכה, מפני שאם הם עצמם היו נוכחים בתוצאות מחקר זה, גם הם היו מורים שאסור להרוג כינים בשבת.

לעומת זאת, רבו של ה"פחד יצחק", רבי יהודה בן ר' אליעזר בריאל ממאנטובא, סובר כי "אין לשנות הדינים המיוסדים על קבלת קדמונים בשביל חקירת חכמי אומות העולם". ו"אין לזוז ממה שנפסק עפ"י גמרתנו, אפילו כל רוחות החקירות האנושיות שבעולם באות ונושבות בו, כי רוח ה' דבר בנו. אכן חסר דעת החוקר ואין שכלו מגיע לעומק חכמת הטבע ומעשה בראשית כי רב הוא... וחכמי אומות העולם לא ידעו ולא יבינו בטבע כי אם שטחיות הדברים הנראים לעין ולא פנימיותם כאשר השכילו מקבלי מעשי בראשית... ואם כן הדין אמת וציב ונכון וקיים על מקומו ואין לשנותו כלל ועיקר מחמת תואנות החקירות החדשות מקרוב באו". וכן כתב גם בספר 'אמונת חכמים' (להגרי"א שר שלום דאזילה, פרק כ"ב, לב), וראה גם ב'ספר הברית' (ח"א מאמר י"ד פ"ח).

הגאון רבי אליהו דסלר זצ"ל כותב ("מכתב מאלהיו" ח"ד עמ' 355-356), כי יש להבדיל בין ההלכה ובין טעמה. ההלכות עצמן התקבלו אצל חז"ל במסורת ומהן אין לסור. טעמן של ההלכות ניתן לעיתים על ידי חכמים ולא בא להם במסורת, ובמקרה זה האמוראים הטעימו את ההלכה לפי הידוע להם בזמנם, ואילו עלינו מוטל לתור אחר הסברים אחרים לקיים את הדין על מכונו על פי ידיעות הטבע שבימינו, אך ההלכה עצמה, שרירה וקיימת.

הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל נקט, כי טעמם של חז"ל ודבריהם של החוקרים אינם סותרים זה את זה. הא כיצד? ובכן, כלל ידוע הוא, כי ההלכה מתייחסת לדברים הנראים בעין בלתי מזוינת בלבד. לפיכך, אנו שותים מים, אף על פי שהם רוחשים בעלי חיים שונים, וכן אנו נושמים מלא ראותנו אוויר גדוש בחיידקים רבים. ההלכה אינה מתחשבת בהם. כך גם כינים אלו, שביציהם לא נראו לעין אדם בתקופת חכמי התלמוד, נידונים כבעלי חיים הנוצרים מן הזיעה, ולפיכך אמרו חכמים שמותר להורגם בשבת... לפיכך, ההיתר להרוג כינים, אינו תקף לימינו, שכן ביציהם נראים לעין אדם (וראה "שנה בשנה" שהאריך בכך, שבזמן חז"ל ודאי שלא היו ביצי הכינים ניכרות, מחמת חישובים שונים של סף הראיה ואכמ"ל. "אורחות שבת" פ"ד הערה מ"ז. וכן כתב הרב אביגדור נבנצל שליט"א בהערותיו לספר "השתנות הטבעים בהלכה", עמ' קפ"ב, ועיי' בספר אורחות השבת שם הערה מ"ח משי"כ בשם הגרי"ש אלישיב שליט"א).

בשורה משמחת לציבור מגידי

השיעורים שע"י "מאורות הדף היומי"

"מאורות הדף היומי" שמחים לבשר, כי על מנת לסייע למגידי השיעור בהכנת השיעורים ובאמירתם באנו להסדר על רכישת מנויים של התלמוד בבלי המושלם כליל תפארת "ש"ס לובלין" הכולל, מלבד עיצוב הש"ס המפואר והחדשני, גם את המדורים החשובים "ביאורי הראשונים", "ביאורי הדף", ו"דרך קצרה", בחוברות נאות ומשובחות, המופיעות לאור מידי שבועיים.

המינויים נרכשו במיוחד עבור ציבור הרבנים הגאונים מגידי השיעורים שליט"א. למרות המצב הקשה החלטנו לקחת על עצמנו הוצאה נכבדה זו, שבטוחנו שתהיה לתועלת רבה, להגדיל תורה ולהאדירה!

ביקרא דאורייתא,

הנהלת "מאורות הדף היומי"

בשורה משמחת ללומדי הדף היומי

ניתן שוב להשיג את הספר

"משנת יחיאל"

בעריכת הרב יחיאל קלזאן שליט"א
המסכם גפ"ת את כל מסכתות ברכות ושבט להשיג בספרי אוה"ח ב"ב

או אצל המחבר בטל. 08-9763001

מגידי שיעורים יכולו לקבלו חינם במשרדנו רח' וגמנ' 1 (פינת חתם סופר 5) בני-ברק

לעילוי נשמת

הר"ר אברהם משה בליטנר ז"ל

בן הר"ר יהודה אריה ז"ל

נלב"ע י"א אב תשמ"ט

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י נכדו ידידנו הר"ר שאול חסדיאל

ומשפ' שיחיו בני ברק

לעילוי נשמת

הר"ר נתן צבי פינקלשטיין ז"ל

ב"ר חיים מנחם ז"ל

נלב"ע י"ד מנחם-אב תשנ"ז

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

הדף של לוצה

גם אתה יכול להנציח את יקירך

ב-16,000 גמרות מהודרות.

הזמנות אחרונה להנצחה במסכת עירובין בתאריכים הבאים

תשרי: יג, יד, טו, יח, כב, כד, כו, כז

חשוון: ד, ה, ט, י, יא, יז, יט, כ, כא, כב, כג, כד, כט

כסליו: ו, ז, יג, יד, טו, כב, כג, כו, כח, כט, ל

טבת: ב, ד, ה, ח, ט, יא, יג, יד

התקשר עוד היום

16,000 דפי גמרא

ילמדו לעילוי נשמת יקירך.

לפרטים: **03-6164725** ניתן לפנות למשרדינו (שלושה 109 - שי)

הופיע!

תקליטור מאורות הש"ס

על מסכת שבת דף צז'-קכו'

לצפייה במחשב + MP3

עברית אידיש Français English

בישראל: 1-700-500-151

+972-3-6182313

In U.S.A.: 1888 5MEOROT

(1888 563 6768)

In France: 01.42.41.14.01

חדש!